

İLETİŞİMSOSYOLOJİSİ

ÜNİTE 7

SÖZLÜ YAZILI VE GÖRSEL KÜLTÜRDE İNSAN VE TOPLUM Ayça
MUTLUCAN

GİRİŞ

- **Üç kültürün ve buna dayalı toplumların tarihsel gelişimi konusunda iki görüş vardır.**
 - **İlk görüş,** uygarlık tarihinden önce sözlü kültürün, daha sonra yazılı ve ardından da görsel kültürün hakim olduğunu söyler. Hatta bilgiğimiz anlamda *tarihin*, yazı ile başladığını öne sürer.
 - **İkinci görüş ise,** yazılı kültürün sözlü kültürün yerini almadığını, görsel kültüre geçişle de yazılı kültürün sona ermediğini belirterek, sonradan gelişenlerin öncekileri dönüştürücü ve düzenleyici etkilerine dikkat çeker.
- **McLuhan,** yeni ortaya çıkan her iletişim biçiminin, insanın varolan duyu organlarının teknolojik genişlemesinin bir sonucu olduğunu söyler.
 - **Görsel kültür,** kulağın ve gözün bütünleşik genişlemesinin sonucudur.
 - **Sözlü ve sözlü iletişim kültürü,** kulağın teknolojik genişlemesinin sonucudur.
 - **Yazı ve yazılı iletişim kültürü,** kulağın teknolojik genişlemesi sonucudur.
 - **McLuhan,** yeni teknolojilerin belirleyiciliğine aşırı vurguda bulunmakla eleştirilir.
 - **Onun söylemeye çalıştığı ise,** yeni bir teknolojinin başlatılmasının duyarımızdan birine ya da diğerine ağırlık kazandırdığıdır.

SÖZLÜ KÜLTÜRDE İNSANIN DURUMU

- **Tarihsel olarak** insanlar tarafından üretilen bütün uygarlıklar ve kültürler, önce bir sözellik aşamasından geçip daha sonra okuryazarlık aşamasına girmişlerdir.
- **Sözel dil,** insanın ürettiği sembolik(simgesel) biçimleri sabitlemek için geliştirdiği *ilk teknik* araç sayılır.
- **İlk insan topluluklarından** itibaren masalcılar tarafından anlatılan bu **öyküler,** sözlü kültüre can vermiştir.
- **Öyküler,** insan topluluklarını bir arada tutan ve onların zaten bildiklerini bir kez daha duyuran özel türden anlatılardır.
- **Sözlü kültür,** insanın doğayla ve birbirleriyle olan etkileşimine dayalı deneyiminin, bu deneyimin ürünlerinin temel olarak sözle ve konuşmayla paylaşarak farklı zaman ve mekan bağlamlarına aktarıldığı kültürdür.
- **Toplumların tarihsel gelişimi konusunda, insanların toplumsal örgütlenmelerinin büyük ölçüde sözel olarak üretildiğini vurgulayan görüşün dayanakları:**
 - Yazılı kültürün sözlü kültürün yerini almadığı,
 - Görsel kültüre geçişle de yazılı kültürün sona ermediği,
 - Sonradan gelişen kültürlerin öncekileri dönüştürücü ve düzenleyici etkileri olduğu,
 - İnsanların toplumsal örgütlenmelerinin öğrenmeye dayandığı.
- **Görsel Kültür:** Elektronik iletişime dayalı kültürdür. **Digital Görüntü Kültürü** görsel kültürün eş anlamlısıdır.
- **Dil,** insanı yakın ve uzak doğal ortamlarla ve başka insanlarla bağlantılı kılmaktadır.
- **Dil'in faydaları:**
 - Dil ile anlam üretmek mümkündür.
 - Dil, dünyayı insan içi yaşanılabilir bir yer haline getirmektedir.
 - Dil ile birlikte üretilen anlamlar, insanlar için bilgi birikimi sağlamaktadır.
 - İnsan dil ile yaşama dahil olabilmektedir.
- **Sözlü kültürün örnekleri:** *Efsaneler, öyküler, söylenceler ve masallar.*

- **Sözlü kültürlerde üretilen sözlü iletişimin etkilediği unsurlar:**

- İnsanın algısı
- Aidiyet duygusu
- Düşünce süreçleri
- Mekan ve zaman ilişkisi

Sözlü Kültürde İnsanın Algı, Bellek ve Zihin Yapısı

- **Barry Sanders’ın** belirttiği gibi, okuma-yazma bilmeyen ilk topluluklarda insanın düşünce ve davranışları, sözcüklerin büyüklüğüyle tınlamasıyla biçimlenmekteydi.
 - **Sözcüklerle** yaşama dair paylaşılan deneyim bilgisi kadar, paylaşmanın kendisi de hayati önemde bir başka deneyimdir.
 - **Her anlatışı**, hem anlatılanı hem de anlatılan şeyi geri dönüşü olmayan biçimde değiştirmektedir.
 - **Dolayısıyla** hiçbir anlatım bir diğerinin tıpatıp aynısı olmazdı.
- **Öykü anlatımına** dayalı paylaşımlar, varolan topluluk ilişkilerini korumayı da sağlamaktadır. Geleneği aktarma gereksinimi yüksektir.
- **Bilginin** bellekte depolanabilmesi için, kalıp ifadeler geliştirilmiştir. **Örneğin**, “*yürekli savaşçı*”, “*koca dağ*”, “*güzel prenses*”
- **Sözlü kültürde** zihnin soyutlama düzeyi, okur-yazar kültüre göre daha düşüktür.
 - **Bu zihin**, içinde bulunduğu zamanda ve mekandan mesafelenmekte güçlü çeken; kategorik ayrımlar, sınıflamalar yapmakta zorlanır; kavramları ilişkisel ve işlevsel olarak kullanan bir zihindir.
- **Sözel toplumlarda**, zihin soyut kavram ve kategorilerle ilişkisi zayıftır.
- **Kuşkuculuğun zayıflığı ve eleştirilerinin zor gelişmesi**, sözlü kültürün toplumlarını daha kapalı, tutucu ve gelenekçi kılmaktadır.
- **Karl poper ve McLuhan’a göre kapalılık**, sözlü toplulukta kişiler arası iletişimin, birlik ve bütünlüğün sürdürülmesine yönelik somut ilişkilerle gerçekleşmesinin bir sonucudur.
 - **Çağdaş topluluklarda ise**, kişilerarası iletişimde, “*mübadele*” ve “*işbirliği*” gibi soyut ilişkiler geçerlidir.
- **Walter Ong’a göre de** özellikle birincil sözlü kültür toplumlarında, kapalılık çok güçlüdür.
- **Birincil sözlü kültür**, iletişimin yalnızca konuşma dilinden oluştuğu, yazı ve matbaa kavramlarının varlığını bile bilmeyen toplumlardır.
- **McLuhan**, okur-yazarlığın yüksek olduğu toplumlarda, insanların yapıp etmelerinin toplumla uyumlu olması koşuluyla, bireylerin kendi iç dünyasındaki sapmalar noktasında özgür bırakıldığını belirtir.
 - **Sözel toplumlarda**, davranış kısıtlamalarına düşünce kısıtlamaları da eşlik eder.
- **Sözlü kültürde insan zihninin** soyutlama düzeyi, okur-yazar kültürün insanına göre daha düşüktür. Çünkü sözel toplumlarda insan, somut deneyimleriyle arasına mesafe koymakta zorlanır.
- **Kültürel gelenek**, adeta kalıplaşmış bir bütün olarak kuşaklar boyunca deneyimlenir.

Sözlü Kültürde Deneyim, Kimlik ve İletişim

- **Yazı da**, konuşma gibi teknik bir araç olduğundan, yeniden bağlamlaştırılabilir.

- **Hem dilin hem de yazının** gerçekleştirdiği bu mesafelenmeye “*zaman-mekan ayrışması*” adı verilir.
 - **Sözel toplumlar**, zaman-mekan ayrışmasının görece daha az olduğu toplumlardır.
- **Sözel toplumda deneyim**, diğer toplumlara göre daha doğrudan, hakiki bir deneyim olarak belirir.
- **Sözellik**, iletilerin herkesin duyabileceği yüksek bir sesle sunulduğu bir toplum olduğundan yalanın olmadığı ve fazla sır tutulmayan bir toplum sayılır.
- **Sözlü kültürde** kişilerin deneyimleri ile edindiği bilgi arasındaki ilişki, daha dolaysız bir ilişki olarak görülmektedir. Bilgi ile yaşantı arasındaki mesafe daha azdır.

YAZILI KÜLTÜRDE İNSANIN DURUMU

- **Yazı**, insanın ürettiği simgesel biçimleri ve deneyimlerin anlamını yaymak amacıyla sabitlemeyi sağlayan bir diğer teknik araçtır.
- **McLuhan’a göre bütün** iletişim teknolojileri, duyularımızın çeşitli şekillerde dışsallaştırılmasıdır; dışsallaştırılan bir duysal yeti, dönüp dolaşıp duyu organlarında birtakım değişimlere de yol açar.
- **Konuşma**, insanların bütün dokusu doğallıkla yapılırken **yazı**, bilinçli olarak icat edilen kurallara dayanmaktadır.
- **Konuşmayla** karşılaştırıldığında *yazının*, simgesel biçimleri ve anlamı sabitleme derecesi daha yüksektir.
- **Yazı**, pek çok araştırmacıya göre, sözlü iletişime bir alternatif ve onu ortadan kaldıran değildir; ona bir ektir.
- **Sözellik ve okur-yazarlık arasındaki ilişki**, aslında iki türlü kavranabilir: Ya sözellik ve okur-yazarlık arasındaki dünyalar olarak ya da birbirini besleyen ve tümüyle ayrı olmayan iki dünya olarak düşünülebilir.
- **Sözellik ve okur-yazarlığın birbirinden ayrı olmadığını düşünenlere göre okur-yazarlık**, sözellik aracılığıyla beslenir.
- **Psikodilbilimcilere göre** sözelliği yaşamamış bir insan, okur-yazarlık dünyasını tam olarak biçim vermektedir. Sözellik, sosyal ve duygusal gelişimi mümkün kılar.
- **Okur-yazarlığı kolaylaştıran şey**, sözel kültürün biçimlendirici ve yaratıcılığı zemininde kişinin iç dünyasının gelişmesi ve serpilmesidir.
- **Okur-yazarlığın** daha küçük bir kısmı tarafından gerçekleştirildiği toplumlara **ön okur-yazar toplumlar** denir. Örneğin: *Eski uygarlıklar, Sümerler, Mısırlılar, Hititler ve Çinliler*.
- **Ön-okuryazar toplumlarda yazı**, çok az ve sınırlı amaçlar için kullanıldığından, bu aşamaya “*koşullu okur-yazarlık*” aşaması da denmektedir.
- **Yunanlıların geliştirdiği fonetik alfabe**, okur-yazarlığı kendi toplumunda yaygınlaştırmaya olanak sağlamıştır..
- **İlk fonetik alfabe yazısı**, insanları işitsel ağın dışına taşımıştır. **Çünkü** sadece fonetik alfabe, anlam ile görsel kod(şifre) arasında, göz ile kulak arasında bir ayrım yaratabilmiş, **McLuhan’a göre** insana “*bir kulağa karşılık bir göz*” verebilmiştir.
- **Yazılı kültür**, matbaanın icadının bilgiyi herkes için erişebilir hale getirilmesine de çok şey borçludur.
- **Matbaa**, basılı ürünlerde imgenin kullanımını arttırırken, sözün kullanımını azaltmıştır.

- **Okur-yazarlığın artışı ve yazılı kültüre geçiş**, hem fonetik alfabenin icadının hem de matbaanın yaygınlaşmasının bir sonucudur.

Yazılı Kültürde İnsanın Algı, Bellek ve Zihin Yapısı

- **Yazılı kültürün toplumu**, okuryazarlığın yaygın olduğu, belirli toplumsal kesimlere sağlanan bir ayrıcalık olmaktan çıktığı toplumlardır.
- **Herhangi bir alfabe**, en azından özgür yurttaşların çoğunluğu arasında konuşuluyor olmalıdır.
- **Walter Ong ve diğer araştırmacıların gösterdiği gibi**, soyut kategorileri oluşturan şey, düşüncenin metin tarafından oluşturulmuştur.
- **Yazı**, eleştirel, yargılayıcı, analitik ve soyutlanabilen bir aklın ve zihnin gelişmesini olanaklı kılmıştır.
- **Okur-yazarlık** kendi üzerine düşünülebilen bireyler yaratmıştır.
 - **Okuryazarlar** her zaman yargılar ve çözümler,
 - **Okuryazarlar** hep eleştirir ve düzeltir,
 - **Okur-yazar kültürün** insanı, çözümleyici, teolojik ve ilişkisel düşünmektedir.
- **Kişi yazılı kültürde** daha çok ben merkezcidir, çünkü benlik bilinci, ancak yüksek düzeyde soyutlama ve bağlamdan arındırma becerisiyle gelişir.
- **McLuhan'ın belirttiği gibi**, matbaa kültürü insana kaçınılmaz bir iç yönelim vermektedir.
- **Sözelliğe benlik gelişimi**, iç alan gelişim, okur-yazar olan kişiye göre, daha zayıf gerçekleşir.
 - **Oysa yazı**, insanın sadece dış dünyaya değil kendi özbenliğine de yönelmesini olanaklı kılar.
- **Belleği** zayıflatanın yazı olduğu görüşü **Platon'dan itibaren** karşımıza çıkar.
 - **O**, insanların yazılmış olana güvenerek kendi belleklerini kullanma kapasitelerinin zayıflayacağını, kendi başlarına hatırlayamayacaklarını söylemiştir.
 - **Bu nedenle de** kişilerin unutma eğiliminin okur-yazar toplumlarda arttığını iddia ederler.
- **Terisi iddia edenlere göre ise**, okur-yazar kültürlerde toplumsal hafıza daha canlıdır ve unutkanlık sözel kültür kadar yoğun değildir.
 - **Çünkü** yazının yaygınlaşmasıyla ezberlemeye bağlı olan zihinlerdeki hatırlama yükü yerini kayıtlamaya bıraktıkça, insan zihni yeni düşüncelere yönelebilmıştır.

Okur-Yazar Toplumlarda Deneyim, Kimlik ve İletişim

- **Walter Ong'a göre** yaşam bilgisinin ve kültürel geleneğin yazıya dökülmesi, toplumsal bilinçte iki önemli biçimde karşılığını buldu:
 - a- İnsanlar, şu anda farklı olarak geçmişin ayırımına varabilir hale geldiler ve
 - b- İnsanlar, kültürel gelenekten devraldıkları tutarsızlıkların ayırımına varabildiler. Matbaanın gelişmesi bu ikili süreci hızlandırmıştır.
- **Sözel iletişim ağırlıklı toplumlarda**, birey seçimlerini yaparken grubun(öbeğin) düşünce, duygu ve eylem kalıplarına başvurmak zorundadır.
 - **İçinde yer aldığı kültürel geleneği** seçmediğinde kişi, yalnızlığı seçmiş olur.
- **Okur-yazar toplumun** iletişim ortamında gerek bireyin gerekse toplumun kullandığı söz dağarcığı genişler, sözcük sayısı artar.
 - **Söz dağarcığı** ile birlikte okur-yazar toplumun kültürel geleneğinin içeriği de büyür.
- **Edebi okur-yazarlığın insana kattıklarını şöyle sıralayabiliriz:**
 - Yabancılaşma

- Karmaşıklığın farkına varma
- Düşünümsellik
- İzleyici girdisi
- **Yazılı kültürün de bazı dezavantajları vardır.**
 - Yazı, bir yandan statükodur.**Çünkü** insanlık tarihinde öncelikle sabitlenmeye değer bilgiler, ticari uygulamalar ve mülk sahipliği ile ilgili bilgiler olagelmıştır.
- **Yazı**, insanın zaman algısında da değişimi yaratmıştır.
 - **Yazıdan önce insanlar**, herhangi bir soyut hesaplanmış zaman içinde yaşıyor hissetmiyorlardı kendilerini.
 - **Matbaaya dayalı yazılı kültür**, uzmanlaşma, bilgi hiyerarşileri ve toplumsal kapanma da yaratmıştır.

GÖRSEL KÜLTÜRDE İNSANIN DURUMU

- **Görsel kültür**, günümüz kültürünün başat özelliğini işaret etmektedirler.
- **Modern kültür**, görsel olana görüntüye dayalı ve görülerin hakim olduğu kültürdür.
- **Görsellik**, görmenin gördüğümüzü anlamamızın koşuludur.
- **Görsel kültür**, en önemli niteliği görsel olarak belirlemek yani görünmek olan bütün kültürel öğelere gönderme yapar.
- **Görsel boyutu olan** bütün maddi ürünler ve bunlarla ilgili kültürel üretim, görsel kültürdür.
- **Görsel kültür**, **en genel anlamıyla**, insanları öznel, yorumlayıcı pratiklere (uygulamalara) çağıran her türden görsel malzemenin yaratımı, dolaşımı ve bu malzemelerle bağlantılı görme varolma uygulamalarını işaret etmektedir.
- **Görsel kültür**, kavramlardan çok imgelerde temellenir.
- **İmgeler**, bulunmayan şeylerin yerini alarak onları zihinde canlandıran ve zamanla canlandırdığı şeyden daha kalıcı olan kodlanmış(şifrelenmiş) görsel birimlerdir.
- **Dolayımınma**, insanın kendi fiziksel ve zihinsel bütünlüklü varlığı ile içinde yaşadığı yakın ve uzak maddi çevre arasındaki bir aracılık hareketidir.
- **Gördüğümüz her imge**, doğalmış gibi algıladığımız ancak kültürel olarak inşa edilmiş dolayımınmışlıklardır.

Görsel Kültürde İnsanın Algı, Bellek ve Zihin Yapısı

- İnsan duyularının en güvenilirli olarak **görme**, Aydınlanma döneminde öne çıkarılmıştır.
- Aydınlanmanın görmeye yönelik vurgusu, karşımıza **Kartezyen perspektifçilik(bakış açısı)** olarak çıkmaktadır.
- Modern dönemin başat görsel modeli olan Kartezyen bakış açısı, mutlak göz merkezlidir.
- **Kartezyen bakış açısı anlayışı**, homojen üç boyutlu mekan yanılışına dayalıdır ve bu anlayış, adeta Tanrı'nın uzaktan bakışı gibi, gözün de önündeki her şeyi gördüğünü vurgular.
- **17. Y.y'da Barok görme tarzı** ve optik rejimi geçerliydi.
- **Barok görme rejimi**, gözün sunduğu algı dışındaki duyuşsal algıların önemine de yer açılmasıyla Kartezyen olandan ayrılmaktaydı.
- **Kartezyen bakış açısına güç veren**, beden-zihin ikililiği olmuştur.
- **Kartezyen bakış açısında**, gören göz değil, zihindir, akıldır.
- **Bedensiz göz anlayışı**, temel bilimlerin ve özellikle de pozitivist bilin anlayışının paylaştığı bir düşüncedir.

- **Pozitivizm**, empirik gerçeklerin görsel kanıtlara dayandığı inancın desteklediği için gözlem, *bilginin oluşumunda merkezidir*.
- **20.y.y ikinci yarısından** sonra perspektifçilik yeniden canlandı.
- **Görselliğin artan yaygınlığı**, ya çok iyimser biçimde ya da aşırı kötümser olarak değerlendirilmiştir.
 - **İyimser bakış açısı çerçevesinde**, artan görsellik bilişsel zenginlik yaratan bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.
 - **Kötümser bakış açısı**, potansiyel olarak zararlı olan görüntü ağırlıklı medya dünyası karşısında insanın kendini savunmasının zorunlu olduğu, dile getirmektedir.
- **Görselleştirme**, görsel bir imgenin biçimlenmesidir.
- **Toplumsal, estetik ve kültürel** uzlaşımlara göre üretilen **imge**, üç boyutlu olmaktan çok iyi boyutludur.
- **İmgeler**, daima toplumsal iktidar ilişkileri alanında üretilmektedirler.
- **Görme ve düşünme arasında** Aydınlanmadan bu yana kurulan ikilik, halen süregitmektedir. Hatta **görme düşünmenin** anti-tezi olarak varsayılır.
- **Gözün en üstün duyu organı** olarak üstünlüğü ve görülenin hakikat sayılması düşünceleri, Kartezyen özne anlayışının bir sonucu olarak Aydınlanma döneminden itibaren güçlenmiştir.
- **Guy Dobord’a göre** toplumsal diyalogu(konuşmayı) devreden çıkaran gösteri dünyası, böylelikle çağdaş toplumların düşünce araçlarını da çökertmektedir.
- **İmgeler** ne somut bir deneyim sunar, ne de toplumsal diyoloğa yol açar. Üstelik bu, belleksiz bir dünyadır, tarihsel bilginin yok edildiği bir dünyadır.
- **Görsel okur-yazarlık** eleştirel görmeyi olanaklı kılar. **Eleştirel görme**, insanın eleştirel düşünme becerisini görsel olan ürünlere, imgelere uygulamadır.
- **Görsel okur-yazarlığın öğrenilmesinin bazı temel yararları:**
 - Yalnızca tv sinema gibi geleneksel medya değil, internet ve mobil haberleşme araçları gibi yeni medya da görsel düzenişi bakımından kavranması kolay hale gelir.
 - Çocukların bilişsel yetkinliklerini artırır ve diğer zihinsel işlemlerini çözmeye yardımcı eder.
 - Çocuklara görsel medya yoluyla yapılan zihinsel ve duygusal manipülasyon mekanizmalarını anlama olanağı sunar.
 - Estetik değerlendirmeleri de derinleştirir.
- **Bazı düşünürler** tarafından görsel kültürün desteklediği görsel düşünme biçiminin, eleştirelliği zayıflatığı da öne sürülmektedir.
 - İnsan duyularında da bir düşüş, zayıflık ve edilgenlik yaratmaktadır.
 - Tv izlemede, dil becerilerinin gelişmesi için gereken karşılıklı etkileşim bulunmaz.
 - Basmakalıp imgelerle kişinin algılarının da dibini oyarak zihni uyuşturmakta ve gerçek düşünmeyi engellemektedir.
 - Gözü baktığı imge karşısında korumasız, insanı da görsel imgenin ürettiği anlam karşısında savunmasız saymaktadır.
- **İmge**, terim olarak Latince “görüyorum” anlamına gelen İmago sözcüğünden gelir.
- **McLuhan** bütün elektronik medya teknolojisinin, dünyayı görsel bir yönelimden işitsel bir yönetime doğru kaydırıldığını öne sürmektedir.
- **Walter Ong’da**, radyo ve tv’nin yol açtığı bu ikincil sözel çağın, medya bilincine dayalı bir dünya olduğunu belirtir.

Digital Görsel Dünyada Deneyim, Kimlik ve İletişim

- **Tv’de görmenin yönü** tek yönlüdür. Bu nedenle tv monolojik karakterdedir; yani üreticiden alımlayıcıya tek yönlü ileti akışı sunar.
- **Telegörsel etkileşim**, başkalarının tepkilerine yanıt verme özelliğinden yoksundur. Dolayısıyla özellikle çocukların ve gençlerin dil yetkinliklerini daraltan bir yönü vardır.
- **Telegörsel etkileşim**, süresiz zaman-mekan deneyimş yaratır.
- **Tv**, izleyicinin zihni ile bedeni arasında radikal bir ayrılma deneyimine yol açmaktadır.
- **İktidar ve görünürlük arasında ilişki FOUCAULT’nun** panoptikon imgesi ile ifade ettiği gibi, giderek çoğun az tarafından gözetlendiği ve farklı yaşam alanlarına sızan yeni disiplin ve gözetim biçimlerinin geliştirilmesine yol açmaktadır.
- **Eleştirmenlere göre** pek çok insan internette kimliği, karıştırılabilir ve imgesel olarak aktarılabilir bir roller seti olarak deneyimler.
- **İnternette rol oynamak**, insanlara kendi kimliklerine paralel veya alternatif bir kişilik kazandırmaya yol açar.
- **Paul Virilio bu noktada**, bedenli insanların eve bağlı bir varlık olarak toplumsal yaşamlarını çevrimiçi ve medya boyunca yönetmelerinin, bir dolu toplumsal soruna yol açtığını söyler.
- **Günümüzde görsel kültürün patlaması**, zaman ve mekan açısından uzakta olanlarla yeni dayanışma ilişkileri ve karşılaşma tarzları yaratmaktadır.
- **Elektronik çağ öncesinde bilgi paylaşımı** ve edinimi uzun süren bir görev gibiyken, artık “hafif bilgi” dönemine geçilmiştir.
- **Hız**, yeni bilgileri çabucak yaratmakta ve silmektedir.
- **Bilgi**, çoğu geçici kesişmelerin bir sonucudur. Üretilen bilgi, doğrudan deneyimin yerini alabilmektedir.
- **İletişim**, giderek artan ölçüde imgeler dolayısıyla sürdürülmektedir.
- **İmge**, yazıyı ve sözü destekleyen bir kategori olmaktan çıkmıştır.
- **İmgenin hüküm sürdüğü** bu yeni kültürün insanı, kötümser iletişim sosyologları tarafından “post-cahil” olarak adlandırılmaktadır.
- **Olumlu yaklaşan eleştirmenler ise**, bu insanın, zihinsel kapasitesini arttıran araçlarla anlamlı etkileşimde bulunabilme becerisine sahip olduğuna dikkat çekmektedirler.

ÜNİTE SONU